

слідчого є прокурор, який затверджує обвинувальний акт чи клопотання слідчого про направлення матеріалів кримінального провадження до суду для вирішення питання про застосування примусових заходів виховного чи медичного характеру, та суд [2, с. 479].

Отже, розробка питання прийняття слідчим процесуальних рішень в цілому та кінцевих процесуальних рішень, зокрема, є важливою не лише для доктрини кримінальної процесуальної науки, а й нагальною з огляду повсякденної діяльності слідчих, які всі прогалини та колізії чинного кримінального процесуального законодавства «відчують» досить часто.

Список використаних джерел:

Громов Н. А. Оценка доказательств в уголовном процессе / Н. А. Громов, С. А. Зайцева. – М. : ПРИОР, 2002. – 128 с.

Басиста І.В. Прийняття і виконання процесуальних рішень слідчого на стадії досудового розслідування: теоретичні і практичні проблеми : монографія / І.В. Басиста. – Л. : Вид-во Львівського державного ун-ту внутрішніх справ, 2013. – 600 с.

Особливості процесуального регулювання та проблемні аспекти окремих способів збирання (формування) доказів на стадії досудового розслідування

Древа В.В., курсант факультету підготовки фахівців для спеціальних підрозділів НАВС

Науковий керівник: викладач кафедри Бугаков О.В.

В ході досудового слідства найбільш повно проявляються усі елементи кримінального процесуального доказування. Головне завдання цієї стадії – отримання, дослідження, та оцінка фактичних даних та їхніх процесуальних джерел, та використання їх з метою всебічного, повного й об'єктивного встановлення всіх обставин, що мають значення для правильного вирішення справи.

Устадії досудового розслідування можуть бути використані всі способи формування доказів: 1) слідчі (розшукові) та негласні слідчі (розшукові) дії; 2) вимога про проведення ревізії; 3) вимога про надання банківської інформації щодо юридичних і фізичних осіб, у тому числі такої, що містить банківську таємницю; 4) витребування предметів і документів; 5) подання доказів підозрюваним, обвинуваченим, його захисником, потерпілим, цивільним позивачем, цивільним відповідачем та їх представниками, а також будь-якими громадянами, підприємствами, установами та організаціями; 6) використання результатів оперативно-розшукової діяльності оперативних підрозділів.

Формування доказів за допомогою слідчих (розшукових) дій є основним із способів одержання доказів та їх процесуальних джерел у змагальному кримінальному процесі. Однак у правозастосовній діяльності правоохоронні органи часто зіштовхуються із ситуаціями,

коли провадження тієї чи іншої слідчої (розшукової) дії для одержання доказів є недоцільним. Так, коли відсутні підстави для висновку щодо можливого приховування, перекручення чи знищення необхідних предметів і документів; коли їх вилучення не пов'язано зі вторгненням у житло чи інше володіння особи та пошуками; коли ці предмети й документи можна замінити тотожними або володар сам заінтересований їх надати, – у таких ситуаціях немає потреби вчиняти обшук або тимчасовий доступ до них. У разі витребування предметів і документів останні надходять у розпорядження слідчого (суду) по закінченні певного часу, необхідного для їх доставки, тоді як, наприклад, при тимчасовому доступі до речей та документів часовий інтервал буде відсутній. Тому до простого витребування доцільно вдаватися, якщо: а) точно відомо, що в певній особі зберігається предмет або документ, який цікавить слідчого (суду); б) обстановка, у якій він зберігається, не має доказового значення, або вона мала таке значення раніше, але початковий зв'язок об'єкта з обстановкою вже порушено перебігом події; в) відсутні підстави до побоювання, що в період між направленням вимоги і доставкою предмета чи документа останні можуть бути навмисно або з необережності перекручені чи знищені. Витребування здійснюється шляхом винесення відповідної постанови (ч.2 ст.93, ч. 3 ст. 110 КПК 2012 р. та ст. 130 КПК 1960 р.) та спрямування її до підприємства, установи, організації чи громадянина з вимогою про надання предметів або документів. Ненадання посадовою особою або громадянином предметів і документів за постановою слідчого чи ухвалою суду є підставою для притягнення до адміністративної відповідальності за статтями 185, 185-3, 185-8 КУпАП.

Чинним КПК передбачено і інший спосіб отримання (збирання) інформації як засіб забезпечення провадження, якому присвячена Глава 15 під назвою «Тимчасовий доступ до речей та документів». Відповідно до ст.159 КПК такий доступ полягає у наданні стороні кримінального провадження особою, у володінні якої знаходяться такі речі і документи, можливості ознайомитися з ними, зробити їх копії та, у разі прийняття відповідного рішення слідчим суддею, судом, вилучити їх (здійснити їх виїмку). Оскільки тимчасовий доступ до речей та документів здійснюється на підставі ухвали слідчого судді, то очевидна логіка законодавця у тому, що такий доступ здійснюється за ініціативою тієї чи іншої сторони та має примусовий характер як захід забезпечення кримінального провадження.

Наступним способом збирання (формування) доказів є подання їх іншими суб'єктами кримінальної процесуальної діяльності чи окремими громадянами.

У ч. 2 ст. 66 КПК 1960 р. зазначалося: «Докази можуть бути подані підозрюваним, обвинуваченим, його захисником, обвинувачем, потерпілим, цивільним позивачем, цивільним відповідачем і їх

представниками, а також будь-якими громадянами, установами і організаціями». Стосовно права захисника подавати докази йшлося й в п. 8 ч. 2 ст. 48, ст. ст. 219, 261 КПК 1960 р., а в Конституції України надання сторонам суду своїх доказів закріплене як неодмінна складова засади змагальності судочинства (п. 4 ч. 3 ст. 129). Отже, закон однозначно називає захисника суб'єктом подання доказів.

В чинному КПК дане правопередбачено лише процесуальним статусом окремих учасників провадження, наприклад, заявника (п.2 ч.2 ст.60 КПК), потерпілого (п.3 ч.1 ст.56 КПК) і ін. В ч.3 ст.93 КПК («Збирання доказів») стороні захисту та потерпілому, окрім витребування та отримання від органів державної влади, органів місцевого самоврядування... речей, копій документів тощо, а також ініціювання проведення слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій, надано право здійснення інших дій, які здатні забезпечити подання суду належних і допустимих доказів. Саме вжиття терміну «інших дій» без його роз'яснення дає нам підстави розуміти під ним зокрема і подання відповідних речей та документів органу досудового розслідування та суду.

Під «поданням доказів», вжитим у чинному КПК (наприклад, в п.3 ч.1 ст.56 КПК), слід розуміти добровільну передачу особою предметів чи документів, що мають значення для провадження. В даному випадку немає підстав вести мову про примус особи до певної поведінки, в порівнянні тимчасовим вилученням та доступом до речей і документів, а, навпаки, в основі її вчинків лежить усвідомлена необхідність. Однак, на жаль, як в КПК 1960 року, так і в КПК 2012 року, процесуальний порядок такого надання та, відповідно, прийняття, не передбачений. Тому вважаємо за необхідне внести доповнення до ст.93 КПК або ж окремою нормою врегулювати порядок такого прийняття зі складанням відповідного протоколу за наявності відповідних процесуальних гарантій, як, наприклад, участь понятих, фото- чи відео зйомка переданих речей чи документів як носіїв потенційної доказової інформації. Приводом же для складання такого протоколу є усна заява відповідного учасника провадження, зафіксована, наприклад, у протоколі прийняття усної заяви про вчинене кримінальне правопорушення або таке, що готується, або ж у протоколі допиту потерпілого, підозрюваного, свідка тощо. Приводом може бути і окрема письмова заява того чи іншого учасника провадження, викладена ним в довільній формі та подана слідчому. Вважаємо, що потреби у складанні протоколу при прийнятті від учасника процесу офіційного документу, який може зацікавити слідство саме своїм змістом, а не матеріальною частиною, не існує.

В той же час слід відзначити, що слідчий при поданні йому предметів і документів, не усувається від виконання своїх функціональних обов'язків і має можливість продовжувати активний

цілеспрямований пізнавальний процес. Оскільки формування доказів - це і право, і обов'язок тільки осіб, які ведуть кримінальний процес, то саме на них покладено реалізацію прав щодо подання доказів як рештою суб'єктів кримінального процесу, так і громадянами, які не мають власної зацікавленості у даному кримінальному провадженні. В такій ситуації дії суб'єктів процесу та інших громадян, якщо вони вчиняються ними з власної ініціативи, є нічим іншим, як складовою частиною формування доказів. Не дивлячись на те, що правова природа подання доказів є іншою, ніж одержання їх шляхом проведення слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій, праву суб'єктів кримінального процесу та інших громадян щодо подання доказів відповідає обов'язок осіб, які ведуть процес, вирішити питання про прийняття чи неприйняття поданих об'єктів і визначити їх належність до провадження. Критерієм допустимості предметів і документів, поданих слідчому, є допит осіб, які подали певні об'єкти, з метою встановлення джерела його одержання, а також перевірка достовірності поданого об'єкта за допомогою інших процесуальних дій. Подані дані підлягають ретельній, всебічній і об'єктивній перевірці з боку особи, яка проводить дізнання, слідчого, прокурора та суду [3, с. 46 – 47].

Однак, деякі науковці вважають, що подання предметів і документів суб'єктами кримінального процесу та іншими громадянами не входить у формування доказів. Зокрема, В.Д. Арсен'єв вказує, що подання доказів вищезгаданими особами – є пасивною формою одержання доказів органами досудового розслідування та судом, і тому термін «формування доказів» до даного випадку не підходить [4, с. 15]. Така думка є спірною. Адже саме особи, які ведуть кримінальне провадження, не дивлячись на волевиявлення інших суб'єктів та громадян, що добровільно подали предмети і документи, вирішують питання про приєднання їх до матеріалів провадження чи відмову в цьому, процесуально закріплюють одержану інформацію. Тому ніякого сумніву не повинно виникати, що цей шлях одержання доказової інформації теж входить до процесу формування доказів.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28.06.96 р. (із змінами та доповненнями) // Відомості Верховної Ради України від 23.07.96 р., № 30, ст.141.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012. //Голос України. – 2012. – 19 травня (№ 90-91).
3. Стахівський С.М. Теорія і практика кримінально-процесуального доказування: моногр. / С.М. Стахівський; Нац. акад. внутр. справ. – К., 2006. – 272 с.
4. Арсен'єв В.Д. Вопросы общей теории судебных доказательств в советском уголовном процессе: монография / В.Д. Арсен'єв. – М.: Юрид. лит., 1964. – 180 с.
5. Погорельский М. А. Докази у кримінальному процесі: проблемні питання / М. А. Погорельский // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». 2011. № 1(3): [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://lj.oa.edu.ua/articles/2011/n1/11pmapp.pdf>